

مقاله مروری

قصه گویی، روشی نوین در آموزش بالینی دانشجویان

*فریده مصطفی زاده

عضو هیئت علمی دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان اردبیل

چکیده

قصه گویی یک روش آموزشی فعال و موثر در امر آموزش بالینی پرستاری و مامایی بشمار می رود که باعث ایجاد یادگیری عمیق و تفکر انتقادی در دانشجویان و ارتقاء سطح مهارت های بالینی در دانشجویان می شود. قصه و قصه گویی قرن هاست که بهترین راه بیان آرزوها بوده و قصه زبان مشترک انسان ها برای انتقال ارزش های اخلاقی و معنوی از نسلی به نسل دیگر است. قصه گویی در افزایش دانش و عملکرد دانشجویان در بالین اثر بیشتری از روش سخنرانی دارد و توصیه می شود از این روش برای آموزش بالینی دانشجویان استفاده شود.

مقدمه

قصه گویی ساده ترین، ارزان ترین و در عین حال موثرترین شیوه آموزشی است که امکان اجرای آن برای هر فردی وجود دارد. در هنگام قصه گویی قصه گو کلیه ایده های متفاوت خود را به صورت یک جا به مخاطب انتقال می دهد. در نتیجه شنونده برای دریافت مضمون اصلی داستان، خود را به زحمت نمی اندازد چرا که محتوای کلی داستان به یکباره با حرکات سر و دست و با عوض شدن تن صدا به صورت بَم و بلند و کوتاه منتقل می شود. هنگام قصه گویی، صمیمیتی میان شخص قصه گو و شنونده به وجود می آید که در شیوه های آموزشی دیگر این اتفاق نمی افتد. قصه گویی می تواند مایه نشاط و وسیله ای برای تامین بهداشت روانی شنونده و به طور کلی برای شنونده آرام بخش باشد (۱). هدف از آموزش این است که مطالب در حافظه درازمدت نقش ببندد زیرا حافظه کوتاه مدت حجم کمی دارد و نیمه عمر بقای اطلاعات آن بسیار کوتاه است. در قصه برخلاف سخنرانی ساده عوامل تقویت حافظه وجود دارد مثلاً شخصیت های مختلف قصه که ذهن مخاطب آن ها را در پیرامون خود جستجو می کند یا با یک شخصیت همانندسازی می کند (۲، ۳ و ۴). هوشیاری و انگیزه باعث توجه و توجه باعث درک موضوع آموزشی می شود. در یک سخنرانی ساده، سطح هوشیاری مخاطب سریعاً افت نویسنده مسئول: فریده مصطفی زاده، اردبیل، دانشگاه علوم پزشکی، دانشکده پرستاری و مامایی، گروه مامایی.

F.mostafazadeh@arums.ac.ir

می کند و توجه او بعد از ۱۰ دقیقه کاهش می یابد اما در روش قصه گویی معمولاً شنونده تا به آخر هوشیار و با انگیزه باقی می ماند (۵). قصه گویی یک ابزار آموزشی (تکنیک آموزشی) موثر است که در رده های مختلف آموزشی از جمله ریاضی، اقتصاد، تاریخ و علم پزشکی و پیراپزشکی از آن استفاده می شود. با این روش آموزشی می توان قدرت تفکر عمیق و انتقادی در شنونده را افزایش داد (۶ و ۷). نتایج مطالعه ای توسط Lordly در سال ۲۰۰۷ بر روی مدرسان و دانشجویان مقطع کارشناسی تغذیه (یک کلاس ۱۷ نفره) با هدف بررسی فواید قصه گویی، نشان داد که هم مدرسان و هم دانشجویان معتقد بودند که قصه گویی در سر کلاس درس، یک روش موثر و مثبت در امر یادگیری دانشجویان بشمار می رود (۸). نتیجه مطالعه ای توسط والی در سال ۱۳۸۶ بر روی دانشجویان پزشکی مقطع کارآموزی بالینی پوست در یکی از بیمارستان های اصفهان نشان داد که اثر قصه گویی در افزایش آگاهی دانشجویان دوره بالینی بیشتر از سخنرانی معمولی بوده و این روش را در آموزش بالینی گروه پزشکی توصیه نمود (۴). قصه گویی می تواند جایگزین روش های آموزشی سنتی از جمله سخنرانی شود و به عنوان یک روش بی نظیر و فعال آموزشی در امر آموزش بالینی گروه پرستاری و مامایی نیز مورد استفاده قرار گیرد (۹). در مطالعه ای کیفی که توسط Hunter در سال ۲۰۰۸ انجام شد دانشجویان بیان داشتند که مهارت و

قدرت درک آن‌ها در برخورد با بیمار در بالین و نحوه مراقبت از بیمار بعد از شنیدن قصه توسط مدرسان خود ارتقاء می‌یابد و قصه‌گویی یک روش آموزشی موثر و مفید برای یادگیری دانشجویان (حتی مدرسان) بشمار می‌رود (۱۰). مطالعه David Hizar (۲۰۰۳) نشان داد که دانشجویان پرستاری از قصه‌گویی در کلاس‌ها استقبال و اظهار داشتند که قصه‌گویی کمک می‌کند تا آن‌ها راحت‌تر یاد بگیرند و مفاهیم تئوری خود را بهتر در بالین پیاده نمایند (۱۱). مطالعه‌ای توسط هانتر (۲۰۰۶) بر روی دانشجویان مامایی سال سوم و چهارم انجام شد که طی آن از دانشجویان خواسته شد تا در دوره کارآموزی بالینی برای بیماران خود قصه بنویسند و در این قصه‌ها احساسات و نقش خود را در حرفه مامایی به تصویر بکشند. نتایج نشان دادند که دانشجویان در پایان دوره، احساس مثبتی نسبت به رشته خود پیدا نموده و معتقد بودند که با شناخت نقش خود براحتی می‌توانند در بالین کار نموده و تفکر انتقادی نسبت به محیط پیرامون شان پیدا کرده‌اند (۱۲).

یکی از فعالیت‌های موثر در یادگیری فعال استفاده از روش‌هایی از قبیل قصه‌گویی در بین دانشجویان می‌باشد. تفکر انتقادی در دانشجویان بعد از قصه‌گویی افزایش یافته و آنان را نسبت به حرفه علاقمند و تمایل و انگیزه بیشتری برای یادگیری عمیق مهارت‌های بالینی ایجاد می‌کند (۱۳، ۱۴، ۱۵ و ۱۶). قصه‌گویی و قصه نوشتن می‌تواند مهارت‌هایی نظیر گوش کردن، حرف زدن، نوشتن، ایجاد ارتباط حسی و حرکتی در بدن، قضاوت کردن و مهارت حل مسئله را در دانشجویان بویژه در محیط آموزش بالینی ارتقا دهد (۱۷). قصه‌گویی در آموزش بالینی پرستاری و مامایی و حتی آموزش دانشجویان به بیماران و مددجویان نقش موثری ایفا می‌کند و با قصه‌گویی و نوشتن قصه توسط دانشجو به عنوان یک مهارت معتبر علمی می‌توان یادگیری پایدار و موثری را در وی ایجاد نمود با قصه‌گویی می‌توان بین ارزیابی (Assessment)، مداخلات و مراقبت‌ها (Intervention) و ارزشیابی (Evaluation) دانشجویان بویژه در بالین ارتباط منطقی ایجاد نمود (۱۸ و ۱۹). با استفاده از روش قصه‌گویی دانشجویان می‌توانند به نیازهای آموزشی خود پی برده و براساس آن نیازها، به یادگیری فعال و موثر بپردازند (۱۷). با نوشتن قصه توسط دانشجویان و نیز خواندن آن برای استاد و سایر دانشجویان در بالین و یا در سر کلاس به ارزش حرفه‌ای شغل خود پی برده و به اهداف آموزشی نزدیک‌تر می‌شوند و این تجربه آموزشی را هرگز فراموش نمی‌کنند (۱۸ و ۱۹). با استفاده از مهارت قصه‌گویی دانشجویان قدرت تبدیل شرایط آموزش بالینی را به واقعیت بدست آورده و قضاوت در مورد شرایط پیش آمده را بدرستی انجام داده و می‌توانند به راحتی مراقبت‌ها تصمیم‌گیری‌ها را در هر شرایطی به اجرا بگذارند و با این کار تشویق به نوشتن مجدد قصه خواهند داشت (۲۰ و ۲۱).

قصه‌گویی روشی مفید و موثر در انتقال مفاهیم پیچیده علمی بوده و بهتر از روش سخنرانی می‌تواند دانش دانشجویان را توسعه دهد. باتوجه به فراوانی مباحث پیچیده و فرار در علوم مامایی، استفاده از قصه‌ها نه تنها علاقه و انگیزش دانشجویان را افزایش می‌دهد بلکه باعث افزایش سطح علمی آن‌ها می‌شود. برای استفاده بهینه از این روش، بعد از اتمام قصه باید علائم و نشانه‌های بیماری از سایر اجزای قصه تفکیک شود تا تصویری روشن و پایدار از موارد بیماری در ذهن دانشجو نقش ببندد.

ارکان قصه‌گویی

هنگامی که قصه‌گو برای قصه گفتن آماده می‌شود، به ارکان قصه و قصه‌گویی توجه می‌کند این ارکان عبارتند از:

- انتخاب قصه مناسب (انتخاب موضوع قصه)
- زمان و فضای مناسب قصه‌گویی
- شنندگان قصه
- قصه‌گو و آمادگی روانی و ظاهری او
- ابزار و لوازم قصه‌گویی (۲۰، ۲۱).

معیارهای انتخاب قصه

- تناسب قصه از نظر محتوا و موضوع؛ روحیه، رفتار و جنسیت قصه‌گو؛
- برخورداری قصه از محتوا و پیام هماهنگ با آموزه‌ها و هنجارهای اجتماعی و تربیتی؛
- برخورداری قصه از قابلیت روایی؛
- تازگی و نو بودن قصه؛
- خاستگاه مناسب قصه و ارتباط آن با ذخایر ارجمند فرهنگی ادبی؛
- تناسب حجم و محتوای قصه با میزان درک و حوصله مخاطب؛

ابزار قصه‌گوی خوب

الف) یک قصه‌گوی خوب بر کلمات تسلط کامل دارد و از ارزش آن‌ها و این‌که چگونه می‌تواند روی شنونده اثر بگذارد، باخبر است.

ب) او می‌داند صدایش در رساندن موثر کلمه‌های انتخاب‌شده به گوش شنونده، عامل مهمی است و از تمام زیر و بم‌ها و طنینی که صدایش می‌تواند به وجود آورد، استفاده می‌کند.

ج) چهره قصه‌گو اغلب آینه قصه است و آنچه شنونده می‌شنود، تقویت می‌کند. او باید چهره‌ای قابل انعطاف داشته باشد تا اخم و لبخند و سایر عواطف را نشان دهد و بر تاثیر قصه‌گویی بیافزاید.

د) چشم‌های قصه‌گو نقطه تمرکز به شمار می‌آید. نگاه اوست که به گونه‌ای شنوندگانش را به قصه متصل می‌کند. قصه‌گوهای ماهر، در طول قصه با گرداندن نگاهشان از فردی به فرد دیگر با شنونده تماس چشمی برقرار می‌کنند.

ه) تماشای دست‌های یک قصه‌گوی خوب، شگفت‌انگیز است.

- بحث و نتیجه گیری توسط دانشجو
- طرح چند سوال از دانشجویان پس از پایان قصه
- شرکت فعال دانشجویان در پرسش و پاسخ بعد از اتمام قصه
- کامل کردن پایان قصه توسط دانشجو از طریق تعامل و مشارکت گروهی (۲، ۴، ۶، ۸، ۱۲، ۱۷ و ۲۰)

روش استفاده از قصه گوئی در بالین

- پیدا کردن یک مورد برای نوشتن قصه با استفاده از شرح حال بیماران (Case Study)
- تبدیل شرح حال به قصه و دادن نقش به خود (دانشجو) در قصه (دیالوگ) (قصه بیش از ۱-۲ صفحه نشود)
- اجرای قصه توسط دانشجو بصورت شفاهی در گروه های کوچک (به صورت نقش بازی کردن) و گوش کردن فعال سایر اعضا گروه
- نتیجه گیری از قصه توسط خود قصه گو و سایر دانشجویان و بحث در مورد قصه با کمک مربی (۲۱ و ۲۲)

فواید قصه گوئی:

جدول شماره یک فواید قصه گوئی را براساس مطالعات متعددی که در زمینه قصه و قصه گوئی انجام گرفته استخراج شده است.

حرکت ها و نمایش های دست سبب می شود که شنونده بهتر بتواند جنبه هایی مانند اندازه، فاصله، بافت و وزن را درک کند. (و) داشتن حافظه خوب از ضروریات یک قصه گوئی موفق است. البته نباید قصه را حفظ کند، بلکه دانستن چارچوب قصه کافی است (۳۱).

مراحل قصه گوئی در آموزش بالینی

- برنامه ریزی و طرح ریزی برای نوشتن یک قصه توسط مدرس
- چیدمان شخصیت ها و حوادث به صورت هدف دار
- انتخاب قصه متناسب با شرایط فرهنگی دانشجویان
- قصه به شکلی جذاب شروع و تمام گردد، جذاب و پرهیز از حوادث پیچیده
- ترغیب دانشجویان به گوش کردن و تقسیم آنان به گروه های کوچک
- اجتناب از خلاصه گوئی و بیان قصه با انرژی توسط مدرس
- وجود ارتباط بین اجزاء قصه (جزء به کل)
- اهمیت به رفتارهای کلامی و غیر کلامی در حین قصه گفتن
- درنگ و سکوتی کوتاه مدت در هر قسمت از قصه به منظور فعال نمودن ذهن دانشجو
- تجسم فضا و عناصر قصه در ذهن دانشجو

جدول ۱: فواید قصه گوئی براساس بررسی نتایج مطالعات از سال ۱۹۹۹-۲۰۰۹

منابع	فواید قصه گوئی
(۷، ۸، ۱۲، ۲۲، ۲۴، ۲۳)	افزایش تفکر انتقادی در دانشجویان
(۵، ۲۳، ۲۴، ۲۵)	ارتباط سریع و آسان، روشن، واضح و دقیق
(۱۲، ۲۵)	ارتباط صادقانه
(۱۲، ۱۶، ۲۵)	ارتباط مشارکت آمیز
(۱۲، ۱۶)	ارتباط متقاعد کننده
(۴، ۱۲، ۱۴، ۱۶، ۲۳)	ارتباط حسی
(۴)	ارتباط سرگرم کننده
(۱۲، ۱۵، ۱۶)	ارتباط موثر
(۱۰، ۱۲، ۱۳، ۱۵، ۲۳)	افزایش مهارت گوش دادن در دانشجو
(۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۵، ۲۵)	افزایش قدرت تصمیم گیری، قضاوت، داوری و نتیجه گیری توسط دانشجویان
(۴، ۱۲، ۱۶)	شناخت اخلاقی حرفه ای و اخلاقی پزشکی
(۴)	افزایش توجه دانشجویان به نشانه های بالینی و تقویت دید بالینی
(۶، ۷، ۸، ۱۲، ۱۷، ۱۸، ۱۹)	افزایش اعتماد بنفس دانشجویان در بالین
(۶، ۳، ۱۲، ۱۴، ۱۵، ۱۸، ۲۶)	افزایش شناخت از خود
(۶، ۱۰، ۱۲، ۱۳، ۱۶)	افزایش نقش پذیری توسط دانشجو و ارزش گذاری به حرفه خود
(۱۲، ۱۳، ۱۴، ۲۷)	افزایش حس اعتماد نسبت به مدرس و مربی توسط دانشجو
(۶، ۱۲، ۱۳، ۱۵)	تشویق دانشجویان به قصه نویسی توسط خود دانشجو (تسهیل در امر آمیختن هنر و علم)
(۱۲، ۱۴، ۱۶، ۱۹)	پژوهش محور شدن آموزش در بالین
(۵، ۸، ۱۰، ۱۲، ۱۴، ۱۶، ۲۰، ۲۷)	تشویق دانشجویان به استفاده از روش آموزشی حل مسئله
(۶، ۱۲، ۲۸)	ارتقاء سطح مهارت های بالینی و کشاندن آموزش از محیط کلاس به محیط بالینی
(۴، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۸، ۱۹)	افزایش و تقویت حافظه بلند مدت
(۸، ۶، ۱۲، ۱۹، ۲۰، ۲۹)	تقویت حس کنجکاوی دانشجویان
(۱۲، ۳۰)	پرورش قدرت تخیل و خلاقیت دانشجویان
(۱۲)	آشنایی با واقعیت های زندگی
(۱۲، ۱۳، ۲۲)	سرزنده شدن دانشجویان و جذاب و فعال شدن محیط کلاس
(۸، ۱۰، ۱۲، ۱۳، ۱۵، ۱۹، ۲۲)	انتقال بهتر مفاهیم توسط مدرس
(۱۲)	احساس همدردی به هم نوع
(۴، ۱۲، ۳۰)	عدم نیاز به وسایل کمک آموزشی پیشرفته

نتیجه گیری

قصه گویی روشی مفید و موثر در انتقال مفاهیم پیچیده علمی است و بهتر از روش سخنرانی می تواند دانش دانشجویان را توسعه دهد. با توجه به فراوانی مباحث پیچیده و فرار، استفاده از قصه ها نه تنها علاقه و انگیزش دانشجویان را افزایش می دهد بلکه باعث افزایش سطح علمی آنها نیز می شود. برای استفاده بهینه از این روش، بعد از اتمام قصه باید علائم و نشانه های بیماری از سایر اجزای قصه تفکیک شود تا تصویری

روشن و پایدار از موارد بیماری در ذهن دانشجو نقش ببندد. با توجه به اهمیت روش نوین آموزش قصه گویی پیشنهاد می شود اساتید محترم از این روش در آموزش بالینی دانشجویان در سال های سوم و چهارم دانشگاه های کشور استفاده نمایند و از کاهش انگیزه و احساس بیهودگی که باعث عدم یادگیری مطالب بالینی بصورت عمیق در این قشر می شود جلوگیری شود.

Reference

- 1-Kamyab H. [Why tell story? Situation of story telling I family]. Keyhan Newspaper; No. 19117, 87/4/5: 10. [Persian]
- 2-Vali A. [Role of storytelling in transferring scientific concepts, articles series in Isfahan story telling festival]. Tehran: Center of mental development kids & young adults 2005: 21-25. [Persian]
- 3-Iron side P. New pedagogies for teaching thinking: the lived experiences of student and teachers enacting narrative pedagogy. Journal of Nursing Education 2003; 42(11): 509-516.
- 4- Vali A. [Storytelling: An Effective Method for Teaching oplicated Concepts in Medicine]. IJME 2007;1(17): 155-159.[Persian]
- 5-Shieh C. Evaluation of a clinical teaching method involving stories. International Journal of nursing scholarship 2005; 2(1): 1-13.
- 6-Hansel WA. Rascott TL. Storytelling as a method for teaching values and attitude. Acad Med 1992; 67(8): 500-4.
- 7- Davidson MR. A phenomological evaluation: using storytelling as a primary teaching method. Nurse Education in practice 2004; 41: 184-189.
- 8-Lovdly D. Once upon a time storytelling to enhance teaching and learning. Can J diet pract 2007; 68 (1): 30-35.
- 9-Hunter LA. Stories as Integrated patters of knowing in Nursing Education. International Journal of Nursing Education scholarship. 2003; 51 (1): 38.
- 10-Ramsey CA. Storytelling can be a valuable teaching aid. Practical innovation 2000; 72(3): 497-499.
- 11-Davidhizar R, Lonser FG, Storytelling as a teaching thechnique. Nurse Educator 2003; 28(5): 217-221.
- 12- Hunter LP, Hunter LA. Storytelling as an Educational strategy for Midwifwery students. Journal of Midwifwery and women health 2006; 51(4): 273-278.
- 13- Dewing Jan .Moment of movement: active learning and practice development. nyrse education in practice 2009;10:1016-1020
- 14-Bogossian F. Storytelling concept mapping and reflection:a case study of an innovation teaching and learning approach critical thinking about professional issees.focus on health profrssional education:a multi-disiplinary Journal 2005;7(1): 91-104 .

- 15-Moon J, Fowler J. There is a story to be told. A frame work for the conception of a story in high education and professional development . Nurse Education today 2008; 28: 232-239.
- 16-Ulrich S. First birth stories of student midwives: key to professional affective socialization .journal of midwifery and women health 2004; 49 (5):390-97.
- 17-Linda A. H. Stories as Integrated Patterns of Knowing in Nursing Education. International Journal of Nursing Education Scholarship 2008;5(1):38.
- 18-Alaa Sadik. Digital storytelling: a meaningful technology-integrated. Education Tech Research 2008; 56:487-506.
- 19-Allen D, Tanner K. Rubrics: Tools for making learning goals and evaluation criteria explicit for both teachers and learners. CBE-Life Sciences Education 2006; 5:197-203.
- 20-Holly Powell Kennedy, Maureen T. Shannon, Usa Chuahorm, M. Kathryn Kravetz. The Landscape of Caring for Women: A Narrative Study of Midwifery Practice. Journal of Midwifery & Women's Health 2004;49(10):14-23.
- 21-Tyrone C. H. Telling Their Side of the Story:African-American Students' Perceptions of Culturally Relevant Teaching. The Urban Review 2001; 33(2):131-140.
- 22-Werle G . the lived experience of violence: using storytelling as a teaching tool with middle school students. Journal of school Nursing 2004; 20(2) : 81-87 .
- 23-Shank Melody J. Teacher storytelling :a means for creating and learning within a collaborative SPACE.Teaching and Teacher education 2006; 22 (6): 711-721.
- 24-Sorrell J. Stories in the Nursing class room: writing and learning through stories. Journal of language and learning across the disciplines 2000; 5(1): 36-48.
- 25-Schwartz M, Abbott A. Storytelling: A clinical application for undergraduate Nursing students. Nurse Education in practice 2007; 7: 181-186.
- 26- Lundberg Karen M . promoting self – confidence in clinical Nursing students. 2008; 33(2): 86-89.
- 27- Kimberly B Boal. Schultz PL. Storytelling, time, and evolution: the role of strategic leadership in complex adaptive system. The leadership quarterly 2007; 18: 411-428.
- 28-J Koenig, Zorn C .Using storytelling as an approach to teaching and learning with diverse students. J Nurs Educ (2002); 41: 393-399-29-Holly Powell Kennedy, Maureen T. Shannon, Usa Chuahorm, M. Kathryn Kravetz, The Landscape of Caring for Women: A Narrative Study of Midwifery Practice. Journal of Midwifery & Women's Health 2004; 49 (10): 14-23.
- 29-Tsou W, Wang W, Tzeng Y. Applying a multimedia storytelling website in foreign language learning. Computers & Education 2006; 47: 17-28.
- 30-Tyrone C. H. Telling Their Side of the Story:African-American Students' Perceptions of Culturally Relevant Teaching. The Urban Review 2001; 33(2):131-140.
- 31- Dorodi N. Different types of storytelling. [Cited 2010-12-18]. Available from: <http://www.pajoohe.com/fa/index.php?Page=definition&UID=39062>.